

7. Берлач А. І. Біржове право України : [навч. посіб.] / Анатолій Іванович Берлач. – К. : Університет “Україна”, 2008. – 316 с.

8. Матюхіна Н.П. Управління персоналом: теоретичні та практичні аспекти органів внутрішніх справ України: [монографія] / Н.П. Матюхіна. — Х., 1999. — С. 91—92 — 285 с.

9. Цикалевич В. М. Охорона громадського порядку органами внутрішніх справ України (адміністративно-правове регулювання) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Цикалевич В. М. – К., 2009. – 219 с.

10. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання : Постанова Верховної Ради України : від 4 груд. 2014 р. № 22-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 1. – Ст. 10.

11. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України : від 13 серп. 2014 р. № 401 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 72. – Ст. 2026.

12. Про затвердження Положення про вищі навчальні заклади МВС : наказ МВС України : від 14 лют. 2008 р. № 62 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 21. – Ст. 615.

13. Про затвердження Положення про Департамент кадрового забезпечення Міністерства внутрішніх справ України : наказ Міністерства внутрішніх справ України : від 20 жовт. 2014 р. № 1108.

УДК 342.9

Тищенко В. Г.,

здобувач кафедри адміністративного права
Інституту права імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом

ФУНКЦІОНАЛЬНА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ НОТАРІАТУ З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано наукові погляди на поняття «взаємодія», розглянуто різногалузеве тлумачення зазначеного поняття. З урахуванням поглядів науковців визначено зміст взаємодії нотаріату з органами публічної влади.

Систематизовано ознаки взаємодії зазначених суб'єктів адміністративного права. Визначено види взаємодії нотаріату з органами публічної влади. На основі аналізу нормативно-правових актів та спеціальної літератури, розглянуто класифікацію форм взаємодії. Проаналізовано взаємодію Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України та органів місцевого самоврядування з нотаріатом.

Ключові слова: взаємодія, нотаріат, нотаріус, нотаріальна діяльність, органи публічної влади.

В статье проанализированы научные взгляды на понятие «взаимодействие», рассмотрено разноотраслевое толкование указанного понятия. С учетом взглядов ученых определено содержание взаимодействия нотариата с органами публичной власти. Систематизированы признаки взаимодействия указанных субъектов административного права. Определены виды взаимодействия нотариата с органами публичной власти. На основе анализа нормативно-правовых актов и специальной литературы, рассмотрена классификация форм взаимодействия. Проанализировано взаимодействие Кабинета Министров Украины, Министерства юстиции Украины и органов местного самоуправления с нотариатом.

Ключевые слова: взаимодействие, нотариат, нотариус, нотариальная деятельность, органы публичной власти.

The article analyzes the scientific views on the concept of «interaction», examined different-interpretation of this notion. Taking into account the views of scientists determined the content of interaction with notaries public authorities. Systematized signs of these interactions administrative law. The types of interaction with notaries public authorities. Based on the analysis of regulations and literature, reviewed the classification of forms of interaction. Analyzed the interaction of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Ministry of Justice of Ukraine and local government notaries.

Keywords: interaction, notaries, notary, notary activities of public authorities.

Постановка проблеми. Сьогодні політичний устрій нашої держави орієнтований на демократизацію взаємовідносин у державі, коли ідеологічні постулати не повинні обмежувати права громадян, а нотаріальна процедура має сприяти їм у вчиненні нотаріальних дій (ст. 5 Закону України «Про нотаріат» [1]).

Нотаріат, як і багато інших державних та недержавних структур переживає новий етап у становленні, як самостійно-значущого органу. Нотаріат має відповідати вимогам розбудови сучасної держави, яке в умовах всебічної інтеграції та превалювання до осучаснених демократичних принципів європейської моделі побудови суспільства має на меті створити оновлену якісну систему формування і функціонування державних та недержавних органів.

Зазначена система функціонування елементів державних та приватних структур з нотаріальними органами повинна будуватися на взаємозв'язку та взаєморозумінні, впровадженні соціально-партнерських відносин, основою побудови яких повинно стати належна організована взаємодія та координація дій під час здійснення нотаріальної діяльності.

Аналіз дослідження даної проблеми. Адміністративно-правову характеристику окремих питань щодо взаємодії нотаріату з органами публічної влади здійснювали В. Б. Авер'янов, А. Г. Гуледза, Н. В. Ільєва, Г. С. Семаков, О. А. Каримова, О. В. Коротюк, Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник, С. Я. Фурса та ін.

Разом із тим, у їхніх та інших наукових дослідженнях зазначена проблема аналізувалася фрагментарно або в межах цивільно-правової науки. Тому багато питань щодо адміністративно-правового регулювання, зокрема, взаємодії нотаріату з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, залишаються не з'ясованими й досі.

Метою статті є визначення поняття «взаємодії органів нотаріату з органами публічної влади», дослідження видів та форм такої взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб достеменно розглянути питання видів та форм взаємодії органів нотаріату з органами публічної влади, необхідно, в першу чергу,

проаналізувати визначення «взаємодії». На думку укладачів підручника Ділової української мови «взаємодія» – це процес безпосереднього або опосередкованого впливу суб'єктів одне на одного, який породжує причинну обумовленість їхніх дій і взаємозв'язок. Цей процес потребує активності та взаємної спрямованості дій тих людей, які беруть у ньому участь [2, с. 44].

Поняття «взаємодії» має різногалузеве тлумачення. Так, у філософії під «взаємодією» розуміється категорія відносин, яка породжує єдність речей і процесів почуттєвого світу [3, с. 37]. Сучасна філософія визначає взаємодію як поняття, що необхідно для позначення впливу речей одна на одну, для відображення взаємозв'язків між різними об'єктами, для характеристики форм людського буття, людської діяльності й пізнання.

Соціологи визначають «взаємодію» як процес безпосереднього чи опосередкованого впливу соціальних об'єктів один на одного, під час якого сторони, що взаємодіють, пов'язані циклічною причинною залежністю [4, с. 122].

В адміністративно-правовій літературі під «взаємодією» розуміють як будь-яку узгоджену діяльність державних органів і громадських організацій щодо виконання спільних завдань [5, с. 44]. Власне взаємодія є систематичними, регулярними діями суб'єктів, спрямованими один на одного, що мають на меті викликати відповідну реакцію, яка зумовлюватиме нову реакцію того, хто здійснює вплив [6, с. 122].

Проаналізувавши наведені вище поняття «взаємодії», можна визначити наступні її ознаки: взаємозв'язок між суб'єктами системи; наявність певного характеру взаємозв'язку; взаємна узгодженість в діях суб'єктів системи; наявність спрямованості на досягнення мети суб'єктів взаємодії; зовнішній прояв діяльності суб'єктів взаємодії щодо здійснення спільних повноважень; взаємодія на основі урегульованості нормативно-правовими актами; прояв у конкретних діях відповідних суб'єктів публічної влади та нотаріату.

Зазначене розуміння та тлумачення «взаємодії», через визначений перелік ознак дозволить розкрити дійсну сутність

явища, що досліджується, а саме визначити взаємодію нотаріату з органами публічної влади як врегульовану законами та підзаконними нормативними актами погоджену діяльність органів нотаріату з органами державної влади та місцевого самоврядування, спрямовану на досягнення спільної мети шляхом виконання самостійних завдань.

Розглядаючи взаємодію будь-яких суб'єктів чи явищ виділяють форми та види такої взаємодії. Для окреслення досліджуваних нами питань необхідно здійснити аналіз вказаних вище понять «форма» та «вид». Визначити той чи інший вид явища чи процесу, означає віднести його до певної категорії за встановленими для цієї категорії властивостями, принципами, ознаками тощо. Поділ на види стає потім основою для віднесення окремих конкретних предметів певного «свого» роду, не змішувати одні предмети або явища з іншими та інше [7, с. 86]. В загальному, поняття «виду» виникло з простої необхідності відрізнити одне від одного. Отже, вид – це сукупність явищ, які мають унікальну схожість явищ, притаманних їм для виділення за певною ознакою.

У своєму підручнику «Соціальна психологія» [8, с. 344] Л. Е. Орбан-Лембрик виділила такі види взаємодії як співробітництво та суперництво. Співробітництво передбачає такі дії, які сприяють організації спільної діяльності, забезпечують її успішність, узгодженість, ефективність. Цей вид взаємодії позначають також поняттями «кооперація», «згода», «пристосування», «асоціація».

Групу суперництва утворюють дії, які певною мірою розхитують спільну діяльність, створюють перепони на шляху до порозуміння. На нашу думку, такі ж види взаємодії можна застосовувати, в певній мірі, і для визначення видів взаємодії між нотаріатом та органами публічної влади.

Слово «форма» має кілька значень та використовується в різних сферах людської діяльності. Воно походить від латинського «forma» і має багато тлумачень: зовнішній вид, зовнішній обрис; устрій, структура будь-чого, система організації [9, с. 56].

Під «формою» слід розуміти вид, будь-який зовнішній вияв певного змісту. Форма у загальному вигляді має такі

ознаки: зовнішній вияв певного змісту; це зовнішнє вираження дії із метою досягнення поставленої задачі; безпосередньо впливає на зміст, розвиває чи гальмує його розвиток.

Аналіз нормативно-правових актів та спеціальної літератури, дозволяє прийти до висновку, що на сьогодні існує розгалуженість форм взаємодії нотаріату та органів виконавчої влади, не визначено їх сутність та поняття. У зв'язку з цим під поняттям форм взаємодії органів нотаріату з органами публічної влади слід розуміти законодавчо закріплені способи співробітництва, які забезпечують здійснення закріплених за ними повноважень з метою виконання як спільних так і окремих (притаманних лише їм – цим суб'єктам) функцій.

Поняття взаємодії як форми співпраці між органами нотаріату та органами публічної влади на законодавчому рівні не роз'яснено, хоча існує значна кількість нормативно-правових актів стосовно порядку та принципів такої взаємодії. Існують різні класифікації форм взаємодії. Залежно від місця у системі управління вони поділяються на формальні й неформальні; прямі й непрямі; процесуальні та організаційні [10, с. 23]. Формальну взаємодію характеризує певний порядок, зафіксований у статуті, правилах, планах, нормах поведінки, що дає змогу свідомо координувати соціальні взаємодії для досягнення конкретної загальної мети. Формальна взаємодія функціонує як запланована і запрограмована діяльність. Неформальна взаємодія є продуктом процесів самоорганізації та саморегулювання. Під неформальною взаємодією розуміють організаційні зв'язки і процеси, не заплановані програмою, які виникають спонтанно, не передбачувана [11, с. 234].

Прямі і непрямі форми взаємодії залежать від адміністративні методів державного регулювання. Прямі здійснюються на основі законодавчих актів, а також впливу на діяльність підприємств органів державної виконавчої влади й управління. Непрямі охоплюють комплекс інструментів здійснення державної політики у визначеній сфері взаємодії [12, с. 444].

Ще одним видом форм взаємодії є процесуальні і непроцесуальні (організаційні) форми. Предметом такої взаємодії можуть бути: взаємне виконання доручень, вимог,

запитів які закріплені за даними органами чинним законодавством.

Види взаємодії органів нотаріату з органами публічної влади варто визначати в залежності від елементів, які включає в себе така система (органів публічної влади), а саме: взаємодія нотаріату з органами виконавчої влади; взаємодія нотаріату з органами місцевого самоврядування. Перш за все, слід наголосити на тому, що при виконанні функцій нотаріату відбувається взаємодія нотаріуса з державою в особі її органів.

На державне регулювання нотаріальної діяльності прямо вказує положення абзацу 1 ст. 2-1 Закону України «Про нотаріат» – державне регулювання нотаріальної діяльності полягає у встановленні порядку допуску громадян до здійснення нотаріальної діяльності, порядку зупинення і припинення приватної нотаріальної діяльності, порядку вчинення нотаріальних дій; визначенні органів та осіб, які вчиняють нотаріальні дії та які здійснюють контроль за організацією нотаріату і нотаріальною діяльністю в Україні, перевірки організації нотаріальної діяльності нотаріусів та виконання ними правил нотаріального діловодства; визначенні ставок державного мита, яке справляється державними нотаріусами; встановленні розмірів плати за надання додаткових інформаційно-технічних послуг та порядку її справляння». Слід зазначити, що державне регулювання нотаріальної діяльності є обов'язковим і необхідним елементом належного функціонування інституту нотаріату.

Проаналізувавши та визначивши поняття, види та форми взаємодії, слід перейти до розгляду взаємодії нотаріату з конкретними суб'єктами публічної адміністрації. Взаємодія нотаріату з Кабінетом Міністрів України має нормативно-методичний аспект. Він передбачає правове забезпечення створення, діяльності та функціонування нотаріату Кабінетом Міністрів України. Підтвердження цього ми знаходимо в положеннях Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон):

Згідно ст. 7 Закону нотаріуси або посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, у своїй діяльності керуються законами України, постановами Верховної Ради України, указами і розпорядженнями Президента України, постановами і

розпорядженнями Кабінету Міністрів України Такими нормативно-правовими актами є, зокрема:

постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2009 № 812 «Про затвердження Порядку витрачання, зберігання, обігу спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання та опису і зразка такого бланка», яка визначає порядок використання нотаріусом спеціальних бланків нотаріальних документів, надання звітності про їх витрачання, що є невід'ємною частиною нотаріальної діяльності;

постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених» від 15.06.1994 р. №419, що визначає порядок посвідчення окремих видів документів, що прирівнюються до нотаріально посвідчених тощо.

Ст. 10 Закону України «Про нотаріат» визначає, що Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату затверджується Кабінетом Міністрів України. Функціонування Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату регулюється Положенням про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 № 923. Зразок, опис, порядок витрачання, зберігання, обігу та звітності спеціальних бланків нотаріальних документів установлюються Кабінетом Міністрів України.

Окрім цього, Кабінет Міністрів України у 2014 році прийняв рішення про введення електронних іспитів для отримання ліцензії нотаріуса, що також визначає ще одну з форм взаємодії даних органів – організаційну.

Розглядаючи взаємодію нотаріату з центральними органами виконавчої влади, а саме Міністерством юстиції України та відповідними територіальними органами юстиції. Нотаріат як підконтрольна гілка юстиції за своєю правовою природою і сутнісними характеристиками тяжіє до судової влади і сприяє досягненню завдань правосуддя, що дозволяє характеризувати його як інститут попереджувального правосуддя [13, с. 56].

Першим таким аспектом є організаційний. Він полягає у тому, що Міністерство юстиції України та його органи на місцях визначають питання діяльності нотаріату від моменту допуску

до складення іспиту і завершується зупиненням нотаріальної діяльності. Тобто, в процесі їх взаємодії визначаються всі моменти функціонування органів нотаріату, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси).

Окремо увагу слід зосередити на взаємодії державних нотаріусів з органами юстиції – як державних службовців, та приватних нотаріусів – як самостійний суб'єкт правовідносин. Насамперед, даний зв'язок просліджується в тому, що на юстицію покладається обов'язок методичного забезпечення роботи нотаріату в цілому.

Між ними взаємодія простежується в тому, що відповідно до ст. 24 Закону України «Про нотаріат» реєстрація приватної нотаріальної діяльності провадиться Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі на підставі заяви особи, яка має свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю, та акта про сертифікацію про відповідність робочого місця (контори) приватного нотаріуса встановленим цим Законом умовам [1]. Відповідні вимоги вміщуються в Наказі Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності» від 23.03.2011 року.

Окрім цього, Міністерство юстиції здійснює нормативне забезпечення та проведення експертиз проектів актів законодавства, що регулюють діяльність нотаріату. Воно визначає також кадрову політику держави стосовно органів нотаріату.

З метою врахування думки нотаріальної спільноти, науковців стосовно усунення колізій та прогалин в законодавстві та розроблення пропозицій щодо удосконалення законодавства, методичних рекомендацій з принципових і проблемних питань Міністерство юстиції України розробили наказ «Про створення робочої групи з розробки нормативно-правових актів при Міністерстві юстиції України» від 04 вересня 2015 року.

Основними актами, що підтверджують взаємодію у формі правової роботи Міністерства юстиції України щодо діяльності нотаріату є відповідні накази Міністерства юстиції України, наприклад : Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 22.02.2012 № 296/5, Наказ Міністерстві юстиції України «Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса» від 22.03.2011 № 871/5, Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності» від 23.03.2011 № 888/5 тощо.

Одним із видів проведення методичної роботи та надання нотаріусам практичної правової допомоги є узагальнення нотаріальної практики.

Узагальнення мають на меті виявлення характерних помилок та недоліків при вчиненні нотаріусами нотаріальних дій, їх ґрунтовний аналіз, визначення шляхів для їх усунення та недопущення в подальшому [14]. На сьогодні унормовується існування правової взаємодії між приватним нотаріатом та державою, заснованої, з одного боку, на визнанні самостійності та незалежності нотаріату, а з другого — на закріпленні обов'язків нотаріату перед державою, суспільством та суб'єктами цивільного обігу і забезпеченій існуванням механізму контролю за виконанням нотаріальних функцій, однакову юридичну силу.

Висновки. З'ясувавши види та форми взаємодії нотаріату з окремими органами публічної влади, слід зробити наступні висновки. Під взаємодією органів нотаріату та органів виконавчої влади слід розуміти законодавчо закріплені способи співробітництва, які забезпечують здійснення спільних повноважень з метою виконання як загальних так і окремих функцій.

Слід виділити такі форми взаємодії вказаних суб'єктів: обмін інформацією; спільний контроль за дотриманням громадянами України, іноземцями та особами без громадянства вимог законодавства України з питань здійснення та отримання

послуг нотаріуса; проведення спільних заходів; проведення спільних навчань із питань здійснення нотаріальної діяльності.

Також, можна вказати на такі види взаємодії між цими органами, як організаційна та функціональна взаємодія. Організаційна взаємодія органів нотаріату з органами виконавчої влади – це різновид взаємодії, яка є комплексним і взаємним зв'язком елементів організаційної системи, яка проявляється у їх спільних функціях, та її структури управління при їх одночасних та узгоджених взаємовідносинах із зовнішнім середовищем. Тобто, це взаємовигідні та взаємоузгоджені (за цілями, часом, місцем, ресурсами тощо) дії нотаріату та органів виконавчої влади як елементів публічної служби України, що спрямовані на влаштування та упорядкування їх роботи.

До організаційних дій ми можемо віднести: розробку програм, проведення нарад, контроль, роз'яснення певних заходів, вивчення та узагальнення досвіду роботи, підбір кадрів та інше. Функціональна взаємодія нотаріату та органів виконавчої влади проявляється у взаємоузгодженій та взаємовигідній діяльності цих суб'єктів, що здійснюється з метою належного виконання ними своїх функцій.

Література:

1. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/print> 1446569715496493.
2. Ділова українська мова / О.Д. Горбул, Л.І. Галузинська, Т.І. Ситнік та ін.; за ред. О.Д. Горбула. — К. : Знання, 2008. — 222 с.
3. Аврутин Ю.Е. Органы внутренних дел в государственном механизме Российской Федерации / Ю.Е. Аврутин, И.Н. Зубов. — СПб, 1999. — 206 с.
4. Примуш М.В. Загальна соціологія: навчальний посібник / М.В. Примуш. — К. : ВД «Професіонал», 2004. — 592 с.
5. Курс адміністративного права України : підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко [та ін.] / за ред. В.В. Коваленка. — К. : Юрінком Інтер, 2012. — 808 с.
6. Соціальна психологія : навчальний посібник. — К. : Академвидав, 2005. — 448 с.
7. Жеребкін В.Є. Логіка : підручник / В.Є. Жеребкін. — 10-те вид., стер. — К. : Т-во «Знання», КОО, 2008. — 255 с.

8. Соціальна психологія : навч. посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. — К. : Академвидав, 2005. — 448 с.
9. Словарь иностранных слов / [сост. И. М. Суслова]. — М. : Книга, 1987. — 711 с.
10. Берназ В.Д. Взаємодія слідчого з оперативним уповноваженим, спеціалістом та експертом при розслідуванні злочинів, пов'язаних із наркобізнесом : навч.-практ. посіб. / В.Д. Берназ, П.В. Берназ. — Одеса : ОІНУВС, 2005. — 52 с.
11. Менеджмент організацій : навч. посіб. / Л.Г. Шморгун. — К. : Знання, 2010. — 462 с.
12. Ігнат'єва І.А. Корпоративне управління : підручник. / І.А. Ігнат'єва, О.І. Гарафонова. — К. : «Центр учбової літератури», 2013. — 600 с.
13. Комаров В.В. Нотаріат : підручник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. — Харків : Консум, 2000. — 240 с.
14. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України : методичні рекомендації щодо проведення узагальнень нотаріальної практики // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/42935>.

УДК 342.9

Трофімцов В. А.,

кандидат юридичних наук,
начальник юридичного департаменту
юридичної компанії «Льва Толстого»

ФОРМИ ТА МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті, керуючись позиціями провідних науковців, сформульовано авторське бачення форм адміністративно-правової протидії тероризму як зовнішнього виразу (вигляду, прояву) окремих дій та комплексних заходів. Наведено перелік та розкрито зміст загальних форм протидії тероризму в Україні. Акцентовано увагу на не меншій значущості й методів адміністративно-правової протидії. Основними методами запропоновано вважати примус та переконання. Зроблено